

HAN, HON ELLER HEN – HEN, GENUS OCH KÖNSIDENTITET, HUR UPPFATTAS DESSA BEGREPP AV VERKSAMMA PEDAGOGER

Kandidat
Examensarbetet i lärarprogrammet

Lena Martinelle
Charlotte Modig

2014

INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK, HÖGSKOLAN I BORÅS

HÖGSKOLAN I BORÅS
INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK

Arbetets art: Lärarprogrammet, inriktning mot förskola och förskoleklass 210 högskolepoäng.
Examensarbete ”Att utforska pedagogisk verksamhet II”, 15 högskolepoäng i utbildningsvetenskap.

Utgivningsår: 2014

Svensk titel: HAN, HON ELLER HEN

Engelsk titel: HE, SHE OR HEN

Nyckelord: Genus, könsidentitet, hen, förskola,

Författare: Lena Martinelle och Charlotte Modig

Handledare: Marie Lundgren

Examinator: Mary Larner

Sammanfattning

Syfte: I studien vill vi undersöka hur verksamma pedagoger uppfattar och förhåller sig till begreppen *hen*, *könsidentitet* och *genus* i förskolan.

Bakgrund: Genus är ett brett ämne där förhållandet till samhället, kulturen och hur vi uppfattar och förväntar oss av män och kvinnor ställs mot varandra. Problematiken blir då lätt inom genus att dess bredd ger människor möjligheter till olika uppfattningar och åsikter. Genus är med andra ord ett begrepp som innefattar många olika ting och innebär där genus kan variera från människa till människa, genom den kultur och samhälle de lever i.

Teoretisk ram: I studien är resultatet sammankopplat med tre aktuella teorier och litteratur som belyser ämnena genus, könsidentitet och en artikel som belyser om begreppet *hen*. Vi har använt oss av Davies och Vygotskijs teorier som behandlar genus och barns skapande av könsidentiteter.

Metod: I studien har det använts en kvalitativ metod med redskap av intervjuer, för att sedan kunna redovisa vårt resultat så har vi även använt oss av fenomenografi som ansats. Vi har intervjuat tio verksamma pedagoger i förskolan som har olika yrkesbakgrunder och kön.

Resultat: Vi har undersökt hur begreppet *hen*, könsidentiteter och genus uppfattas och användas av våra medverkande respondenter. Respondenterna har olika uppfattningar om begreppet *hen*, några av respondenterna blev upprörda över att barnen skulle kallas för *hen*. En positiv aspekt som gavs av respondenterna är att *hen* verkar vara ett bra komplement att använda sig av i texter och när vi inte vet någons kön vare sig det gäller människor eller djur. Resultatet påvisar respondenters uppfattningar om hur barn skapar och formar sina könsidentiteter, vilket härleds till samhället. Respondenterna anser att barns skapande av könsidentiteterna är en pågående process som utökas genom barnens tidigare livserfarenheter. Det biologiska könet har barnen när de föds till pojke eller flicka och därför kommer barnen att formas av de stereotypiska förväntningar som samhället har på dem olika könen.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
Inledning.....	5
Syfte	5
Begreppsförklaring.....	6
Bakgrund	7
Förväntningar	7
Jämställdhet.....	8
Vad som gör en människa till en Homo Sapiens	8
Genus och kön	9
Genus och kön i Lpfö98 (rev.2010)	10
Pedagogiskt ansvar och förhållningssätt	10
Könsidentiteter	11
Teoretisk ram.....	13
Teorier om skapandet av könsidentitet.....	13
Metod	14
Fenomenografisk ansats	14
Urval.....	14
Om respondenterna	15
Genomförandet av studien	15
Validitet och reliabilitet.....	15
Etikens fyra huvudkrav	16
Analys/bearbetning.....	16
Resultat.....	18
Hen	18
Könsidentitet	19
Genus.....	20
Den avslutande sammanfattningen av studien	22
Diskussion	23
Hen	23
Könsidentitet	23
Genus.....	24
Begreppens koppling.....	25
Metod diskussion.....	26
Fortsatt forskning	27

Didaktiska konsekvenser	27
Tack	29
Referens	30
Bilaga 1	33
Missivbrev VT-2014	33
Bilaga 2	34
Intervjufrågor	34

Inledning

Förskolor skall arbeta efter *Läroplanen för förskola (Lpfö 98 rev.2010)* och motarbeta traditionella könsmönster och könsroller. Könsidentitet och genus är något som pedagoger i förskolor skall arbeta med. När begreppet *hen* skrevs in i nationalencyklopedin (2014) kom begreppet att tolkas på många olika sätt av pedagoger.

Begreppet *hen* har även blivit ett stort samtalsämne i det Svenska samhället då *hen* har nämnts på tv, radio och i tidningar (Cederskog 2012-09-15). Det finns förskolor som kallas för HBT-förskolor (Homosexuella, Bisexuella och Transpersoner), där förskollärarna har speciella certifikat (Stockholms stad 2014-03-25). I dessa förskolor använder pedagoger sig av begreppet *hen*, då andra begrepp som pojke och flicka är i stort sett borttagna rent språkligt i förskolan (Stockholms stad 2014-03-25). I Nationalencyklopedin (2014) beskrivs *hen* som ett könsneutralt ord istället för att använda sig av begreppen man/ pojke eller kvinna/flicka.

Genus är ett stort begrepp som innefattar väldigt mycket enligt Ambjörnsson (2011, s. 11) allt från samhällets förväntningar, kön, pedagogers förhållningssätt, könskodning och olikheter och likheter mellan könen. Könsidentiteten är det som en individ tar till sig och bygger upp sin identitet av enligt Tallberg Broman (2010, s. 35-36).

Intresset för undersökningen ligger på begreppet *hen*, men eftersom det inte finns tillräckligt med forskning kring begreppet ännu, vänder vi oss till genusforskningen istället. Det vi har uppmärksammat är att föreställningen om *hen* väcker känslor för en del människor. För att få en bredare kunskap om vad *hen* innebär så genomförs denna studie. Begreppen könsidentitet och genus kommer likt *hen* att undersökas i denna studie.

Syfte

I studien vill vi undersöka hur verksamma pedagoger uppfattar och förhåller sig till begreppen *hen*, *könsidentitet* och *genus* i förskolan.

Frågeställningar:

1. Vad uppfattar pedagogerna och hur används begreppet *hen*?
2. Vad uppfattar pedagogerna och hur används begreppet könsidentitet?
3. Vad uppfattar pedagogerna och hur används begreppet *genus*?

Begreppsförklaring

Dessa begreppsförklaringar kommer att användas och behandlas i den löpande texten, då begreppen är relevanta till studiens innehåll.

Genus - Är förväntningar som är skapta av samhällets sociala, kulturella och historiska perspektiv som formar de olika könen beskriver Hedlin (2006, s. 43).

Hen - Nationalencyklopedin (2014) förklarar hen som ett könsneutralt pronomen, där begreppen som man och kvinna skrivs som hen.

Jämställdhet - Är enligt Eidevald (2011, s. 20-21) ett begrepp som använts i många år för att motarbeta orättvisor mellan könen. Under 1960-talet användes begreppet flitigt för att lyfta kvinnornas rättigheter i samhället. Jämställdhet och kvinnors rättigheter har följt med in i förskolorna där fokus har hamnat på att lyfta flickorna i verksamheten .

Kön - Det kön vi föds med, snopp eller snippa (Nationalencyklopedin 2014).

Könsidentitet - Handlar om hur jag uppfattar mig själv (RFSL- Riksförbund för homosexuella, bisexuella och transpersoners rättigheter.)

Könsmönster - Föreställningar samhället har av könen. Könsmönstren är föränderliga i tid och efter samhällets normer (Skolverket 2002 · 9597).

Könsroller - Det är enligt nationalencyklopedin (2014) de samhälliga skillnaderna som finns mellan könen.

Bakgrund

Här lyfts relevant forskning till studien och till syftet. Förväntningar av könen är det första som tas upp och hur människor kan bli påverkade av dessa förväntningar. Sedan tas jämställdhet upp i studien och efter det kommer Gens tankar om vad som gör en människa till en Homo Sapiens. Sedan beskrivs forskning om genus och kön med följd av målen i Lpfö 98 (rev. 2010). Avslutningsvis beskrivs pedagogernas ansvar och förhållningssätt, samt ett kapitel om könsidentitet.

Förväntningar

Eidevald har använt sig av egna studier och forskning för att kunna framställa sin bok *Anna bråkar* – att göra jämställdhet i förskolan. Eidevald har använt sig av bland annat fyra olika vardagssituationer i förskolor där han har observerat både barn och pedagoger. Stora delar av boken lyfter han fram det analyserade materialet och resultat från sina studier och sin forskning. Eidevald (2011, s.54) belyser att det finns olika förväntningar på de två olika könen i det svenska samhället. Män förväntas exempelvis att vara sportintresserade, konkurrensinriktade, muskulösa och tjäna mycket pengar inom det yrke de arbetar inom och anses vara intresserade av kvinnor. När en man eventuellt inte uppfyller dessa förväntningar så gränsöverskrider han och därav ses som omanlig och får då hävda sig i sin sexualitet. Liknande förväntningar finns på kvinnor som riskerar ett liknande bemötande av samhället då de är gränsöverskridande. Ambjörnsson (2011, s. 32-33) beskriver en särskilnad mellan könen som finns i det svenska samhället, där det manliga könet anses som en norm. Medan det kvinnliga könet ses av samhället som icke jämställt med det manliga könet och har mindre status. Hedlin är en gymnasielärare som doktorerat på genusforskarprogrammet i Umeå och Kalmars högskola. I hennes jämställdhets forskning dokumenterade hon och gjorde en analys ur ett genus perspektiv och därefter granskade olika styrdokument, vilket ledde till att hon skrev boken *Jämställdhet – en del av skolans värdegrund*. Hedlin (2006, s.7) beskriver att män och kvinnor blir värderade av förväntningarna som samhället har på dem olika könen. Då dessa förväntningar gör skillnad på könen och utvecklas vidare till jämställdhetsfrågor, hon menar att förväntningar inte skall ändra någons personlighet. Dessa förväntningar går även ner i åldrarna och in i förskolans värld där jämställdhetsarbetet är en stor del av verksamheten. Det viktigaste enligt Hedlin (2006, s.7) är att pedagoger arbetar med jämställdhetsarbetet i förskolan då samhällets förväntningar påverkar synen av dem olika könen, för att inte begränsa barnen.

Hedlin (2006, s.46-47) beskriver Hardings genusteori som grundar sig på tre olika nivåer i samhället, den första är symboliskt som står för förväntningar, den andra nivån är strukturellt det vill säga hur män och kvinnor är organiserade i yrkeslivet, den sista nivån är Individuellt och står för varje individs könsidentitet.

Hedlin (2006, s.46-47) belyser att pedagoger på förskolan består mestadels av kvinnor som är mer eller mindre påverkade av de förväntningar som vi har i vårt samhälle. I många fall bidrar pedagoger omedvetet till att lyfta de traditionella könsroller och könsroller i verksamheten. Hon beskriver att pedagogerna är formade av de förväntningar som finns och gör då lätt misstag i verksamheterna, utan att själva vara medvetna om att de inte behandlar barnen jämställt. Hon beskriver begreppet asymmetri som att män och kvinnor värderas olika och att männen enligt könsnormen oftast har högre status i samhället. Enligt förväntningarna av könen har männen en självklar plats i samhället medan kvinnornas plats inte uppfattas som

lika självklar och jämställt som männens. Hedlin (2006, s.46-47) skildrar att det här kan ses som en asymmetri, vilket betyder att det handlar om makt och maktspel. Det handlar även om dikotomi som står för den uppdelning av stereotyper vi har skapat genom våra förväntningar på män och kvinnor.

När kunskaper om genus ökar hos pedagoger i förskolan, kan pedagoger bli uppmärksammade på hur de har gjort skillnad på barnen på grund av deras kön. Resultatet av den nya kunskapen om genus, kan göra att en del pedagoger reagerar väldigt starkt och slår ifrån sig att de inte har gjort fel i sitt handlande mot barnen. Enligt Hedlin (2006, s.46-47) finns det ny forskning som belyser att verksamma pedagoger i vissa förskolor för samhällets förväntningar vidare, trots den nya kunskapen. Många pedagoger är medvetna om förväntningarna i samhället och försöker då motarbeta den i verksamheterna, för att barnen skall få fler möjligheter att utforska sina förmågor på. Förväntningar som en del pedagoger har med sig är starkt inrotad i deras förhållningssätt enligt Hedlin (2006, s.46-47). Hon fortsätter att beskriva hur pedagogers tankar och agerande påverkas av förväntningarna på genus. I förskolor styr och påverkas pedagoger av maktspel och stereotyper, vilket influerar i att de flesta pedagogers förhållningssätt redan är formade sedan barnsben. När pedagoger arbetar i förskolorna kan de föra förväntningarna vidare av könen till barnen. Hon beskriver att medvetenheten om sitt förhållningssätt är det första steget till att kunna göra en förändring i mötet med barnen Hedlin (2006, s.46-47).

Jämställdhet

Svaleryd (2005, s.205) belyser att jämställdhetsarbetets syfte i vårt samhälle är att motarbeta de förväntningar som finns om de manliga och kvinnliga könen. Då måste våra förväntningar om vad som är manligt och kvinnligt från traditioner i vår historia och det kulturella arvet förändras. Jämställdhet betyder inte att män skall bli som kvinnor och kvinnor skall bli som män, det som bör förändras är de förväntningar som beskriver vad som är ”rätt och riktigt” för respektive kön. Det vill säga att vare sig personen är man eller kvinna skall dem ha samma rätt och chans till att få skapa samma möjligheter (Svaleryd 2005, s.205).

Jämställdhetsarbetet inom arbetslaget beskrivs som en ständigt pågående process om det egna jaget då det är viktigt att ha kontinuerliga dialoger med sitt arbetslag. Pedagoger kan då skapa en medvetenhet om hur de talar till varandra och med barnen, samt hur de är i bemötandet mot barnen och sitt arbetslag (Svaleryd 2005, s.205). Redan tidigt i barnens liv har pedagogerna en möjlighet att påverka dem i deras utveckling. Pedagogers arbete är att lyfta barnen så att de kan utvecklas inom olika områden, med nya tankar och könsöverskridande lekar och miljöer. Barnen bör inte utvecklas genom de samhälliga förväntningarna av könen, som begränsar hur könen förväntas att vara (Svaleryd 2005, s.205).

Vad som gör en människa till en Homo Sapiens

Vad skiljer då människan, Homo Sapiens från att vara ett djur? Enligt Gens (2002, s.7) har människor ett verbalt språk, en förmåga som ger oss fördelar då vi kan interagera med andra personer för att människor har ett logiskt tänkande. Det lilla barnet har inte dessa egenskaper än och beskriver ”Kanske skulle man kunna säga att det är en människa i vardande eller en potentiell människa” (Gens 2002, s.7). Han menar då att vi behöver samspela med andra människor för att kunna utvecklas. Vad är det som händer och sker från det när vi är spädbarn

tills det att vi är en samhällsindivid? Barn efterliknar vuxna människor i deras sociala krets, vilket gör att de efterliknar och formas till en människa med egen identitet.

Gens (2002, s.7) poängterar vikten av beröring att få närhet, interaktion och social kontakt med andra människor. Fortsättningsvis beskriver han att kön är det viktigaste en människa har som kännetecknar om vi är en flicka eller en pojke. Innan 1700-talets slut fanns det bara ett kön och det var mannens, kvinnors kön var något som inte ännu hade utvecklats. Det är en större skillnad inom de två olika könen än mellan könen, maskulint och feminint. Det som är den största skillnaden mellan könen, maskulint och feminint är hormonerna och muskelstyrkan mer än det fysiska könet beskriver. Dessa värderingar ligger till grund av de förväntningar av könen som finns idag i vårt moderna samhälle enligt Gens (2002, s. 8).

Genus och kön

Enligt Hedlin (2006, s. 42-43) missuppfattas begreppet genus kontinuerligt i olika sammanhang. Problematiken som uppstår är då genusbegreppet kopplas ihop med enbart det biologiska könet, genusbegreppet ersätts då ut till det biologiska könet och ändrar innebörd. Genus är förväntningar som är skapta av samhällets sociala, kulturella och historiska perspektiv som formar de olika könen beskriver Hedlin (2006, s. 43). Med de förväntningar en del människor har om könen så bildas det en stereotyp som är uppbyggd på traditionella könsroller och könsmönster. Denna stereotyp symboliserar hela det manliga och kvinnliga könet, vilket leder till den konflikt som kan uppstå då genus kopplas ihop med det biologiska könet enligt Hedlin (2006, s. 42-43).

På 1980-1990 talet var begreppet genus ett omtalat begrepp, genus skapade stora diskussioner inom politiken. I forskningen kom det fram att begreppet genus inte var något biologiskt utan socialt, kulturellt och historiskt betingat. Det stora genomslaget inom forskningen var relationerna mellan könen, som exempel flickors och pojkars beteende, förmågor och sysslor, vilket påvisade att det inte var biologiskt (Tallberg Broman 2002, s. 6).

Sandström (2013) belyser att genuspedagogiken kan tolkas och hanteras på olika sätt i olika förskolor, vilket kan leda till att det görs skillnader på pedagogers agerande och åsikter om kön. Sandström fortsätter att belysa att när pedagogerna är omedvetna om sitt förhållningssätt och inte alltid har kunskaper i genuspedagogiken, finns en stor sannolikhet att pedagogerna agerar automatiskt. Vilket kan resultera i att pedagoger gör en större skillnad mellan barnen och deras kön, vilket pedagoger eventuellt inte skulle ha gjort om de hade mer kunskaper om genuspedagogik.

”Dobbelt Standard” innebär enligt Tallberg Broman (2002, s. 88) situationsbundna händelser som kan ha olika betydelser för människor, beroende på situationer och om det är kvinnor eller män som är i den specifika händelsen. Hon förklarar att det är könet på personen som värderas inte individen själv. Det beskrivs även att pojkars gränsöverskridande är mer tillåtande än om det skulle vara flickor som gränsöverskrider. De så kallade oskrivna reglerna lär sig barn och elever, vilket innebär att pojkar får ta mer plats och föra sin talan i klassrummet än vad flickorna får göra. Vidare förklarar Tallberg Broman (2002, s. 86-87) begreppet genusifiering som belyser samhällets könskodade präglingar på olika situationer och relationer. I vissa samhang är situationer, relationer och även föremål olika starkt eller svagt könskodade beroende av sammanhanget. Ett exempel på det är samlingar i förskolan som genom pedagogers samtal blir mer könskodade, då samlingarna är mer styrda av pedagogers förväntningar av barnens kön. Under dessa tillfällen får oftast pojkar mer

uppmärksamhet än i andra situationer och på så vis har könen en större inverkan i den dagliga verksamheten i förskolan.

En del pedagoger visar mer acceptans för pojkar än för flickor. Det menas att pedagoger tolererar pojkarna mer, då de uppfyller förväntningarna pedagogerna har av pojkarna. Pedagogers olika förväntningar består vanligtvis av att pojkar är mer omogna och mer stökiga än flickor, vilket blir att pedagoger accepterar deras stökiga lekar. Dessa förväntningar kommer från normen i samhället enligt (Tallberg Broman 2002, s.27) då det maskulina könet oavsett om det är en liten pojke eller en vuxen man, så har de en stereotyp att leva upp till.

Genus och kön i Lpfö98 (rev.2010)

Alla förskolor i det svenska samhället skall arbeta efter Lpfö 98 (rev.2010) där demokrati ligger till grund för att varje människas egenvärde skall gynnas och respekteras.

Pedagoger skall visa omsorg till alla barn samt att pedagoger skall lära barnen att visa omsorg men även ta hänsyn till och om varandra i den vardagliga verksamheten. Rättvisa och jämställdhet är en pågående ömsesidig respekt, då alla skall ha samma rättigheter och värden. Diskriminering skall inte på något sätt få förekomma på förskolan och även det skall vara ett pågående arbete med kollegor och tillsammans med barnen. Pedagoger skall arbeta för att traditionella könsmonster och könsroller bryts, för att barnen skall få större möjligheter till att få pröva och utveckla sina kunskaper. För att inte förväntningarna av barnens kön skall begränsa vad de får eller inte får göra. Pedagoger skall ge barnen samma möjligheter att upptäcka och utveckla sin förmåga, för att bli självständiga och känna en tillit till sin egen förmåga. Pedagoger skall arbeta för att alla barns åsikter och deras uppfattningar om saker och ting respekteras. Pedagoger skall se till att både flickor och pojkar får lika stort inflytande och utrymme i verksamheten. Barnen skall även få lära sig om vilket ansvar de har, men även vilka rättigheter och skyldigheter dem har för att leva i ett demokratiskt samhälle Lpfö98 (rev.2010).

Pedagogiskt ansvar och förhållningssätt

I förskolorna skall pedagoger arbeta efter riktlinjer som barnkonventionen, där det står beskrivet att ” Varje barn har rätt att behålla sin identitet” och att ” Alla barn har samma rättigheter och lika värde. Ingen får diskrimineras” (Barnkonventionen 2009). Ur ett kön och genusperspektiv innebär det att pedagoger bör arbeta med sina egna förväntningar om de båda könen. Enligt Hedlin (2006, s. 59) skall inte förväntningarna av könen påverka pedagogerna i deras bemötande av barnen. Pedagogerna skall låta varje barn ha rätt till att skapa sin egen identitet och att barnen skall värderas på lika villkor.

Flickor kan enligt Eidervald (2011, s. 133) uppfattas som introverta och visar då signaler på att de är känslomässiga och inåtriktade, medan pojkar kan upplevas som extroverta i sitt utåtagerande beteende. Dessa beteenden är traditionella könsmonster som genom biologiska orsaker formar de olika könen till flickor och pojkar enligt Eidevald (2011, s.133). Konsekvensen av de traditionella beteendemönstren kan resultera i att en del förskolor arbetar för att få en verksamhet som är könsneutral. Det leder vidare till att många pedagoger motarbetar de olika könen och deras förutsättningar, som då försvårar och begränsar barnens utveckling och utforskande (SOU 2006, s.157). För att pedagoger skall kunna göra skillnad i sitt förhållningssätt och de förväntningar de har på könen, så bör pedagoger dokumentera sig

själva. På så vis blir pedagoger medvetna om sina positiva och negativa sidor, det är först då en pedagog kan göra skillnad på sitt förhållningssätt enligt Hedlin (2006, s. 60).

Arevik (2012) beskriver att det är fel att förskolan försöker göra barnen till könsneutrala individer och lyfter även fram att det är en kränkning mot barnen, att göra dem till könsneutrala. Han beskriver ytterligare att han inte har träffat några vuxna som är könsneutrala varför skall barnen då bli könsneutrala? Han belyser vidare att könsneutrala förskolor försöker att ta bort företeelser på vad som många pedagoger anser som könskodat. De förväntningar som vi har idag byts ut mot andra förväntningar, där pojkarna skall vara känsliga och lugna, medan flickorna skall vara coola och tuffa enligt Arevik (2012). Eidevald (2011, s. 196) ifrågasätter även han de nya förväntningar som skapas då en del pedagoger arbetar könsuppdelat. Pedagoger skall arbeta efter att "Förskolan ska motverka traditionella könsmonster och könsroller" Lpfö98 (rev.2010, s. 5). Vilket leder vidare till att de nya föreställningarna som kan begränsa barnen likaväl som de gamla. Eidevald (2011, s. 197) beskriver att inom genus och jämställdhetsarbetet läggs det oftast på barnen, som behöver läras om och att det är de som gör fel. Han fortsätter med att beskriva en tänkvärd lösning, där pedagogerna bör ha självinsikt över sitt förhållningssätt och agerande för att undvika att lägga problemen på barnen.

Eidevald (2011, s. 195) beskriver några förskolors arbete med genus och jämställdhet. Fokuset läggs på två inriktningar, det första är könsneutralitet som betyder att könsrelaterade ting inte skall kunna relateras till kön. Exempel på könsneutralitet är att bland annat könsrelaterade leksaker som hopprep, färger byts ut och ersätts med neutrala ting. Det andra fokuset är könsöverskridandet, vilket innebär att barnen använder sig av könskodade leksaker. För då uppmuntrar pedagogerna barnen till att leka könsöverskridande lekar. Exempel på en könsöverskridande lek är att flickorna leker med bilar och pojkarna leker med dockor.

Eidevald (2011, s.170-171) belyser att vissa pedagoger förenklar sina frågor till pojkarna, det betyder att pojkarna då får ja och nej frågor. Resultatet av detta blir att pojkarna får ett mindre nyanserat språk. Han beskriver vidare att flickorna får möjligheter till att ge längre svar till sina frågor och då utvecklar de ett bredare språk och uppfattas som mer mogna.

Könsidentiteter

Sandström (2013) lyfter en forskning som förklarar att barns identitetsskapande ökar då pedagoger uppmuntrar barn till könsöverskridande lekar. Barn utvecklar sin könsidentitet genom att de i könsöverskridande lekar får nya möjligheter och på så vis nya kunskaper.

Hellman (2010, s.44) beskriver att en förväntning av könen förändras genom en rad av upprepade goda handlingar. Hon förklarar vidare att könsidentiteterna inte visas genom de egenskaper barnen har, utan könsidentiteterna visas då barnen genom olika situationer och sammanhang får möjligheter att visa upp dem. Leken är en av dessa situationer som hon betonar då barnen formar sina könsidentiteter genom. Med hjälp av leken hittar flickor och pojkar förebilder att se upp till, barnen kommer att vilja efterlikna och jämföra sig med dem, vilket oftast sker genom rollekar.

Tallberg Broman (2010, s. 35-36) beskriver att könsidentiteter skapas genom samhället, kulturen och i de relationer vi har. I ett mångkulturellt samhälle finns det många människor som i sitt könsskapande upplever inre konflikter, då traditionen säger en sak och samhället en annan. Könsidentiteter är starkt rotade i oss och utspelar sig i våra handlingar och åsikter

enligt Tallberg Broman (2002, s.26). Barn lär sig tidigt vilka förväntningar som finns på hur de skall bete sig som pojkar och flickor av bland annat kulturen, familjen och samhället. Det som även har en stor betydelse för respektive kön är vilken status och klass barnet samt vårdnadshavarna tillhör i samhället. Det betyder att barnen fostras och formas olika, samt att de har olika förväntningar på sig som de skall kunna leva upp till. Enligt Tallberg Broman (2010, s. 35-36) är det kulturskillnaderna som gör att unga människor börjar svikta i sina identiteter. Tankar och handlingar ifrågasätts om vad som är lämpligt och möjligt att göra, tycka och tänka som flicka eller pojke.

Teoretisk ram

Här lyfts två olika teorier som kan ha betydelse för arbetet med könsrelaterat identitetsskapande i förskolans verksamhet. Teorierna är på olika sätt relevanta för studiens syfte, eftersom de kan bidra till en ökad förståelse för olika uppfattningar och förhållningssätt om ett av studiens aktuella begrepp; könsidentiteter.

Teorier om skapandet av könsidentitet

Davies är inom samhällsvetenskaplig och psykologisk poststrukturell forskning en av de främsta forskare som finns i världen (Davies 2003).

Teorin om socialisation och könsroller utgår ifrån att det finns en biologisk grund för skillnader mellan könen. De ”roller” som barn får lära sig av vuxna är en social fernissa upppe på de ”verkliga” biologiska skillnaderna. I detta tänkande finns det en allvarlig missuppfattning om vad en människa verkligen är – och hur hon eller han blir på det viset.” (Davies 2003, s. 17).

Den senaste biologiska forskningen påvisar att olika traditionella könsmonster och könsroller kan bidra till att mer hormoner produceras, vilket bidrar till en biologisk skillnad mellan könen vid födseln (Davies 2008, s.25). Davies belyser de sociala mötena som viktiga för könsskapandet och som blir som en fasad över det biologiska. Davies har bland annat använt sig av intervjuer i sin studie (Davies 2008).

Vygotskij är en av sovjetsunionens största nytänkare inom psykologi på 1930 talet. Han blev erkänd i väst under 1960 talet (Vygotskij 1995, s. 20)

Ju mer ett barn har sett, hört och upplevt, ju mer de vet och har tillägnat sig, ju större mängd verklighetsmoment det besitter i sin erfarenhet, desto betydelsefullare och produktivare blir dess fantasi vid i övrigt lika förutsättningar.” (Vygotskij 1995, s. 20)

För att nå bästa resultat måste vi ta reda på hur pedagogerna tror att de bemöter barnen i deras identitetsskapande i verksamheten. Davies och Vygotskij beskriver två teorier om barns skapande av könsidentitet. Den första teorin förklarar att könidentiteter är biologiskt och påverkas av dem förväntningar omgivningen har av dem olika könen. Barn lever upp till dem olika rollerna omgivningen har av könen. Medan den andra teorin belyser att det är i samspel med andra människor som barn utvecklar sin könsidentitet redan från födseln.

Metod

Vi kommer i vår undersökning att använda oss av kvalitativ metod med intervju som redskap. I studien vill vi undersöka hur verksamma pedagoger uppfattar och förhåller sig till begreppen *hen*, *könsidentitet* och *genus* i förskolan.

Frågeställningar:

1. Vad uppfattar pedagogerna och hur används begreppet *hen*?
2. Vad uppfattar pedagogerna och hur används begreppet *könsidentitet*?
3. Vad uppfattar pedagogerna och hur används begreppet *genus*?

I en kvalitativ metod används en löpande text för att beskriva och sammanställa resultatet av intervjufrågorna (Björkdahl – Ordell, 2006, s. 154).

När vi formulerade intervjufrågorna försökte vi att vara neutrala för att inte våra egna värderingar och ståndpunkter skulle lysa igenom. Enligt Fejes och Thornberg (2009, s.16-17) bör vi som intervjuvar vara försiktiga för att inte styra respondenterna med våra tolkningar om ämnet som kan genomskådas i våra frågor. Vi kan dock aldrig vara helt säkra på att vi inte gett några intryck till respondenterna om våra värderingar, vare sig i frågorna eller under intervjun.

Fenomenografisk ansats

Fenomenografi är en ansats, där människors olika tankar och åsikter beskrivs, samt hur människor upplever och uppfattar något. Fenomenografi kallas för den andra ordningens perspektiv eftersom det är människors åsikter och tankar som beskrivs, vilket inte är faktabaserat (Kihlström 2007, s.157).

Vi har sammanställt intervjufrågorna efter Kihlströms (2007, s.159-164) fenomenografiska delar.

- 1 Att samlar information, vi intervjuar pedagoger och får olika svar om de tre olika begreppen.
- 2 Vi analyserar sedan dessa olika svar och tittar efter likheter och olikheter, för att sedan kategorisera.
- 3 Här skall det vara tydligt och helst med citat om vad de har svarat.
- 4 Utifrån resultatet skall vi sedan återkoppa resultatet till vårt syfte.

Urval

Vi har intervjuat tio verksamma pedagoger vilka har sina arbetsplatser i olika län och i olika stora städer i Sverige. Förskolorna är av traditionell inriktning samt en HBT förskola. Respondenterna har varit både män och kvinnor. Urvalet har skett genom kontakter och genom förskolor där vi själva har varit verksamma. Respondenterna fick i god tid innan intervjuerna tillgång till både missivbrev (bilaga 1) och intervjufrågor.

Om respondenterna

Utbildningar

Förskollärare: 5

Lärare: 1

Socionom/HBT- Certifikat: 1

Barnskötare: 2

Genuspedagog/förskollärare: 1

Åldrar

Över 40 år: 4

Under 40 år: 6

Arbetserfarenhet

7 mån – 20 år

Genomförandet av studien

Genomförandet av studien börjades med att skriva ett PM tillsammans i en tidigare kurs, där vi lyfte vad vi ville undersöka i examensarbetet. En person började skriva missivbrevet samt intervjufrågorna, för att sedan tillsammans gå igenom och redigera. Vi har sedan skrivit allt arbete tillsammans. Intervjuerna gick till som så att en av oss intervjuade medan den andra satt och antecknade stödord, samt kom in för att fråga eller lägga till följdfrågor och vidareutvecklande av svar. Detta var något som respondenterna var medvetna om och hade godkänt. Intervjuerna skedde i avskilda rum där vi inte blev avbrutna. Efter intervjuerna frågade vi om allt hade känts bra och det hade samtliga tyckt och avslutningsvis så tackade vi för deras tid. Efter alla intervjuer lyssnade en av oss på svaren och skrev ut citat och essensen ur intervjuerna, för att vi sedan skulle kunna redovisa och analysera de slutgiltiga svaren. Under intervjuerna användes inspelning, samt att en person skrev protokoll medan den andra ställde intervjufrågorna (bilaga 2). Vi har sett till varandras starka sidor och hjälps åt under arbetets process. Ett exempel på detta är att den ena personen har lätt att se vad som tillhör de olika rubrikerna. Den andra personen har sin styrka i att återkoppla forskning och sammanhang i texterna till syftet.

Validitet och reliabilitet

För att få validitet i vår undersökning måste vi ställa relevanta frågor under intervjuerna, för att få svar på vårt syfte i studien. Det finns pragmatisk validitet där vikten ligger i att de intervjuade känner igen sig i vårt sammansatta resultat (Dovemark 2007, s.151). För att nå en reliabilitet i studien får vi använda oss själva som ett verktyg, där vi får ställa oss frågor som hur noggrann och tillförlitlig studien är till syftet (Dovemark 2007, s.151). Vi har varit noggranna med att spela in alla intervjuer, transkribera samt att vi förde protokoll under själva intervjun för att få en pragmatisk validitet i resultatet. Vi är väl medvetna om att reliabiliteten i vår studie inte kan ge oss några absoluta svar, då vi har använt oss av tio respondenter som har olika uppfattningar och kunskaper om begreppen hen, könsidentitet och genus.

Etikens fyra huvudkrav

Det första huvudkravet är *informationskravet* (vetenskapsrådet 2002) då informanten får all information personen behöver inför intervjun. Det andra huvudkravet är *samtyckeskravet*, vilket innebär att informanten är medveten om vad undersökning handlar om och kan även efteråt neka till att materialet används till undersökningen. Det tredje huvudkravet är *konfidentialitetskravet* vilket innebär att obehöriga inte har tillgång till uppgifter, som kan ledas till den enskilda respondenten. Det sista och fjärde huvudkravet är *nyttjandekravet* vilket kan skildras som att informationen som kommit fram är enbart till för undersökningen och skall inte lämnas ut till andra (Vetenskapsrådet 2002). Dessa fyra huvudkrav är till för att skydda den intervjuade personen (Björkdahl Ordell 2007, s.26-27).

Det är respondenterna som har makten över hur de vill svara på frågorna. Respondenterna har även rätt att själva avbryta intervjun om de inte vill fortsätta. Anledningen till att pedagogerna har den rätten är på grund av de etiska reglerna (Björkdahl Ordell 2007, s.26). Vi tog hänsyn till de fyra huvudkraven och skickade ut missivbrev till respondenterna i god tid innan intervjuerna. Innan vi startade ljudinspelningarna så upprepade vi respondenternas rättigheter och att de hade möjlighet att avbryta intervjuerna om de vill. Samt att intervjumaterialet enbart är till vår studie och enbart kommer att användas av oss.

Analys/bearbetning

Malmqvist (2007, s.123-124) belyser att målet med en kvalitativ analys är att fokusera på kvaliteter och kännetecken hos ett fenomen. Med analysen kan strukturen och händelseförloppet av ett fenomen förtydligas. Vidare kan vi med hjälp av analysen ta reda på likheter och olikheter inom fenomenet. Med hjälp av analysen kommer olika företeelser om ett fenomen att upptäckas då likheter och olikheter om fenomenet ställs mot varandra.

I resultatet har vi genom analysen valt att använda oss av olika kategorier för att få ordning och struktur i det analysarbetet vi har gjort (Malmqvist 2007, s.124). Det innebär att vi har samlat in och sammanställt data från intervjusvaren och aktuella kategorier har valts ut för att synliggöra de olika ståndpunkter som framkommit i intervjusvaren. Vi har utifrån de tre olika fenomen som vi undersökt, kommit fram till olika kategorier som synliggör datainsamlingen på ett tydligt sätt. När kategorierna har framställts bör en genomskådning ske för att se om kategorierna bidrar till vårt syfte (Malmqvist 2007, s.124-128).

I analysarbetet belyser Malmqvist (2007, s.125) vikten av att sortera ut i datainsamlingen vad som är relevant och inte relevant till vårt syfte. Vi har därför sorterat bort datainsamling som inte är relevant och aktuellt till vårt syfte.

För att analysera datainsamlingen så lyssnade vi igenom vårt inspelade material och de anteckningar vi skrivit ner under intervjuerna. När vi sedan hade fått ner allt på papper, kunde vi gå vidare med att se om det fanns något mönster på det som sagts och om svaren har uppfattas lika eller olika. De två fenomen som framkommit består av *vad* och *hur*.

1. Vad uppfattar pedagogerna och hur används begreppet *hen*?
2. Vad uppfattar pedagogerna och hur används begreppet *könidentitet*?
3. Vad uppfattar pedagogerna och hur används begreppet *genus*?

I studien vill vi att undersöka hur verksamma pedagoger uppfattar och förhåller sig till begreppen *hen*, *könsidentitet* och *genus* i förskolan. Under arbetes gång har vi haft en pågående diskussion inom analysarbetet om vad respondenterna har svarat. Det som framkom när vi tittade på dem olika fenomenen vad och hur, var att vi fick dela upp respondenternas svar i olika kategorier, beroende av de olika svar som respondenternas har gett under intervjuerna. Kategorierna skiljer sig i resultatdelen från stycke till stycke, då olika intervjufrågor behandlas.

Resultat

Frågeställningarna har delats in i tre grupper, det första begreppet är *hen*. Då kommer vi titta på två fenomen som vi kommer att kalla för det första och andra fenomenet. Det första är *vad* och det andra är *hur*, för att synliggöra resultaten av våra intervjufrågor. Begreppen könsidentitet och genus kommer att redovisas på samma sätt.

Hen

Här redogörs det första fenomenet som är *vad*, då vi undersökte hur begreppet *hen* uppfattades av tio pedagoger. För att synliggöra svaren så har de delats upp i tre olika kategorier som består av *positivt*, *neutral* och *negativt*. Två pedagoger är *positiva* till begreppet *hen*, en pedagog beskriver *hen* som ett alldeles utmärkt begrepp till pronomen *han* och *hon*. Den andra pedagogen beskrev

Hen introducerades för att i det svenska språket införa ett könsneutralt personligt pronomen. Jag anser att det är grovt missförstått och att få vet hur och när det skall användas. Jag använder själv hellre "en" än "hen" och försöker tala om "jag" när det är åsikter eller frågor som jag står för. Det är för vanligt att folk lämnar över ansvaret för åsikter till den diffusa men samtidigt kollektiverande termen "man".

Fyra pedagoger anser att begreppet *hen* inte tillför någon funktion i verksamheten och begreppet *hen* anses vara som vilket annat ord som helst, utan att väcka någon antydning. Vidare tillförde pedagoger att begreppet *hen* ändå skulle fungera då könet på någon inte är tydligt. Från analysresultatet kom vi fram till att dessa fyra pedagoger ställer sig relativt *neutrala* till begreppet *hen*. Det framkom att den största kategorin om begreppet *hen* var *negativt*. Beskrivningar som "om jag ska tala rakt ut från mitt hjärta så tycker jag att det är ett fruktansvärt onödigt begrepp" och även uttalanden om att *hen* var ett överflödigt begrepp var de svar som vi fick.

Här redogörs det andra fenomen som är *hur*, då vi undersökte hur begreppet *hen* användes av tio pedagoger. För att synliggöra svaren så har de delats upp i tre olika kategorier som består av *användbart*, *neutral* och *icke användbart* i verksamheten. En pedagog förklarar att *hen* fungerar i alla situationer. Ett exempel är i sånger där djur förekommer, som i björnen sover sjungs det "hen är inte farlig" istället för "han är inte farlig". Ett annat bra exempel för användningen av *hen*, är när veckobrev skrivs och istället för att skriva *hon* eller *han* skrivs *hen*. En annan pedagog menar att begreppet *hen* är något pedagoger kan använda sig av så länge begreppet används på ett rätt och riktigt sätt. Fyra pedagoger ställde sig *neutrala* till begreppet och uttryckte att de inte vet hur begreppet *hen* skulle passa in i verksamheten, med undantag av i en text där det skulle kunna passa in. Några berättade att begreppet *hen* skulle kunna passa att använda då pedagogerna inte vet könet på en person. Pedagoger uttryckte även att barnen skulle kunna bli förvirrade av begreppet *hen* om de användes i verksamheterna. De var fyra pedagoger som ställde sig *negativa* till begreppet *hen*. De förklarade att det inte fanns några situationer eller sammanhang där dem skulle kunna använda sig av begreppet *hen* där en av dem uttryckte sig att "Ja.... Jag känner att *hen* är ett överflödigt ord".

Här redogörs det andra fenomenet som är *hur*, då vi undersökte hur begreppet *hen* användes av tio pedagoger. För att synliggöra svaren så har de delats upp i tre olika kategorier som består av pedagogerna och om pedagogerna skulle vilja arbeta med begreppet *hen*. Vi har tre stycken kategorier, *positivt*, *neutralt* och *negativt*. Tre pedagoger anser att begreppet *hen* är *positivt*. En pedagog arbetar med begreppet *hen* hela tiden i verksamheten. Den andra pedagog vill använda sig av innebörden av *hen* och sa följande

Jag ser inte vikten av att införa det. Det viktiga är istället hur vi är. Så för mig är inte *hen* ett viktigt ord att ta in i verksamheten. Inte just ordet *hen* vill jag ta in, men det står för vill jag ta in. Att alla ska få samma möjligheter.

Den tredje pedagogen beskrev att när det gäller begreppet *hen* används det oftast vid bokläsning för barnen, då det är med manliga gestalter i boken.

Två pedagoger ställer sig *neutrala* till användningen av begreppet *hen*. En pedagog skulle kunna tänka sig att testa om arbetslaget och föräldrarna är med på det. En annan pedagog berättade att "Hen är inget man arbetar med. Antagligen använder man det eller inte. Det är inget man arbetar med". Slutligen så var det fem pedagoger som ställer sig *negativa* till begreppet *hen*. Fem pedagoger svarade nej till att använda sig av begreppet *hen* i verksamheten. En pedagog förklarade vidare att barnen skulle få vara som de är och att det skulle kunna vara kränkande för barnen att bli kallade för *hen*, för att pojkar är pojkar och flickor är flickor.

Sammanfattningsvis är begreppet *hen* och dess uppfattning något som är mindre positivt. Analysarbetet gav resultatet att *hen* fortfarande är ett begrepp som är svårt att identifiera sig med, både professionellt och privat. Det som även har framkommit är att begreppet inte ännu har slagit igenom hos förskolorna, utan synen på *hen* är mer ironisk då media har lyft begreppet på ett skämtsamt sätt. Resultatet visar att innebörden av begreppet *hen* inte har stabiliserats i förskolorna, då innebörden fortfarande är oklar för pedagogerna. Analysen påvisar även att pedagoger som tidigare har kommit i kontakt med begreppet *hen* och vet dess innebörd, ställer sig mindre negativ till begreppet och dess användning. En del av pedagogerna arbetar inte alls med *hen* och endast fåtalet pedagoger har begreppet som en naturlig del i verksamheten och använder begreppet frekvent.

Könsidentitet

Här redogörs det andra fenomenet som är *hur*, då vi undersökte hur begreppet könsidentitet användes av tio pedagoger. För att synliggöra svaren så har de delats upp i två olika kategorier som består av *påverkningsbara* och *icke påverkningsbara*. Det vi kan utläsa av resultaten av intervjufrågorna är att åtta pedagoger tycker att könsidentiteterna är *påverkningsbara*. En av pedagogerna beskrev att könsidentiteterna kan påverkas av föreställningarna av könen i samhället. Samtidigt som att barnen kan påverka könsidentiteten själva och inte vara någon mall för könet om de vet att det är okej. En annan pedagog beskrev att

Det tror jag helt klart. Dom är ju mottagliga och där har vi en stor roll i vårt arbete och föräldrarna spelar ju också givetvis stor roll. Det är ju dom som har huvudansvaret för sina barn. Barn behöver olika förebilder, där av behövs mer män i verksamheten.

Det var två pedagoger som ansåg att könsidentiteter var *icke påverkningbara*. Dessa två pedagoger svarade med ett ”Nej”.

Här redogörs det första fenomenet som är *vad*, då vi undersökte hur begreppet könsidentitet uppfattades av tio pedagoger. För att synliggöra svaren så har de delats upp i två olika kategorier som består av *icke medfödd* och *medfödd*. I resultatet visade det sig att fyra pedagoger tyckte att könsidentiteterna var *icke medfödd*. De flesta av pedagogerna lyfte fram att det är i de sociala och samhälliga påverkningarna som barnen skapar sina könsidentiteter genom. Det som skiljer sig på svaren från pedagogerna är att sex pedagoger förklarade att könsidentiteten är *medfödd* och ligger i generna hos barnen då de föds. En pedagog svarade ”Ja, jag tror att man föds opåverkad men visst man har vissa genetiska grejer. Men det är ändå omgivningen man växer upp i som präglar väldigt mycket till den man blir”. En annan pedagog uttryckte att ”Jag tror att lite identitet ligger i generna. Att det är lite granna medfött. Men sen påverkar vi såklart sen också. Det gör vi ju. Vi köper in traktorer till pojkar”.

Sammanfattningsvis ser vi av resultatet att de flesta pedagogerna hade enade uppfattningar där samhället och den sociala miljön runt barnen, har en stor inverkan då barnen skapar sina könsidentiteter. En pedagog lyfte fram

Tja...hmmm... jag vet inte om den är påverkningbar, men dom märker ju av det, det gör dom ju, dom kan ju se vissa saker så man vet att dom har hört det nånstans ifrån men jag vet inte om det påverkar så jättemycket när dom är små vet jag ju inte.. det kanske blir mer när dom är äldre...//...tja.. har inte funderat.. men lite äldre än...tio uppåt kanske..i puberteten kanske..ja eller kanske börjar där runt tio kanske.

Majoriteten av pedagogerna lyfte fram att könsidentiteten är *medfödd* och ligger i generna. Pedagogerna var näst intill enade i sina svar på att barnen blir präglade och tar till sig av vuxnas beteende och agerande och därigenom bygger upp sin könsidentitet.

Genus

Här redogörs det första fenomenet som är *vad*, då vi undersökte hur begreppet genus uppfattades av tio pedagoger. För att synliggöra svaren så har de delats upp i två olika kategorier som består av *kön* och *sociala könsroller*. Fem pedagoger påstår att genus har med *kön*, pojkar och flickor att göra. Det vill säga det biologiska könet en individ föds till. En pedagog beskrev följande att barn föds till sitt kön och att pojkar skall få vara pojkar och flickor skall få vara flickor. Två pedagoger berättade koncist att genus betyder kön och kvinnligt och manligt. Medan den andra kategorin förklarade genus som *sociala könsroller*. Två pedagoger beskrev att genus i förskolan handlar om att motverka traditionella könsmönster, könroller och förväntningar med att särskilja könen. Det handlar även om jämställdhet, normkritik och om antidiskriminering. Normmedvetenhet är det som förskollärare bör lägga det största fokuset på, beskrev en pedagog vidare.

Det andra fenomen som redogörs är *hur*, då vi undersökte hur begreppet genus användes av tio pedagoger. För att synliggöra svaren så har de delats upp i två olika kategorier som består av *viktigt* och *icke viktigt*. Åtta pedagoger svarade enhälligt att det är *viktigt* att arbeta med genus i en barngrupp

Genuspedagogiken är mycket viktig. Det finns dock få som vet vad genus handlar om. Dom flesta tänker på pojkar i klänning och flickor med bilar. Genus är läran om socialt producerat kön.

Två pedagoger lyfte fram att det *icke var viktigt* att arbeta med genus i barngruppen och att de inte gör någon medveten skillnad i bemötandet av barnen.

...// vi gör väl inte så, så att vi uppmärksammar eller så utan att göra så att det är så naturligt som möjligt. Dom får leka med vad de vill och att man inte gör en stor grej utav det. Om en pojke exempel tar på sig en klänning så gör det inte så mycket.

Här redogörs det andra fenomenet som är *hur*, då vi undersökte hur begreppet genus användes av tio pedagoger. För att synliggöra svaren så har de delats upp i två olika kategorier som består av *förstärks* och *icke förstärks*. Vilket ett svar är tvetydligt och tas upp i sammanfattningen. Det är fyra pedagoger som beskriver att genus *förstärks* i deras verksamhet. Ett svar var

Ja, asså vi har ju såklart en intention och ett mål att inte göra det utan att låta varje barn växa individuellt. Men vi bemöter barn utefter kön. Men i exempel läroplanen så står det att vi inte skall göra det så det måste vi ju då försöka att inte göra.

Ett annat svar var att de försöker göra det neutralt i förskolan, vilket inte är enkelt eftersom verksamheten består av enbart kvinnor och även det har med genus och göra. Medan en annan pedagog beskrev att

I förskolan hörde, och hör jag ofta att det är inte vad vi som pedagoger säger som barnen tar efter, utan det är vad vi gör som dom tar efter. Detta verkar dock inte gälla när det kommer till genus, för här är vi alla duktiga representanter för vad som förväntas av en flicka/kvinna respektive pojke/man. För att kunna arbeta med genus krävs det att alla på förskolan är villiga att omvärdera sina egna åsikter. Genusarbetet utgår från dig som individ, du skall kritiskt granska dina förutfattade meningar, dina värderingar och ditt synsätt och ständigt självvrannsaka.

De övriga fem pedagoger beskrev att genus *inte förstärktes* i deras verksamhet. Två exemplar på det var att de arbetar för att motverka traditionella könsmonster och könsroller i förskolan, vilket dem har arbetat med i arbetslaget en tid. Pedagoger beskrev även att barnen får med sig värderingar om hur saker och ting skall vara hemifrån. Beroende på vårdnadshavarnas värderingar och hur barnen uppfostras hemma vilket syns när de kommer till förskolan. Det andra exemplet är

Jag hoppas inte det. Utan att dom skall bli den individen dom själva vill bli. Men det är så mycket som spelar in. Och påverkar som tonfall och hur vi tilltalar barnen. Man kanske inte alltid är medveten som pedagog.

Sammanfattningsvis i vårt resultat kan vi utläsa att pedagogerna har olika uppfattningar och tankar om vad genus är. Det som framkom flera gånger under intervjuerna var att vissa av pedagogerna försökte att rätta oss i vår fråga nr 10; Tror du att er verksamhet bidrar att genus förstärks? Här ville pedagogerna ändra om frågan till att bli om genusarbetet i verksamheten. Det som framkom var att frågan var svår att besvara. Därför fick vi tvetydliga svar som exempel ” Jag det tror jag. På det sättet att vi arbetar med att flickor och pojkar skall känna att dom är likvärdiga och ha samma förutsättningar”.

Den avslutande sammanfattningen av studien

I studien har vi undersökt hur verksamma pedagoger uppfattar och förhåller sig till begreppen *hen*, *könsidentitet* och *genus* i förskolan. Vi har kommit fram till att vi ser två fenomen som är *vad* och *hur* i de olika begreppen *hen*, *könsidentitet* och *genus*. Det vi har tittat på är vad pedagogerna tycker och tänker om dem olika begreppen och hur de använder begreppen i verksamheterna.

Det som har framkommit ur resultaten är att de flesta pedagogerna inte vet innebörden av begreppet *hen* och därmed tycker de att *hen* är ett onödigt begrepp att använda i verksamheten. I de olika sammanhang och situationer som de pedagoger som ställer sig negativ till begreppet, kopplade de ihop *hen* med arbetet om jämställdheten i förskolorna. I jämställdheten i förskolorna tycker de flesta pedagogerna att flickor och pojkarna ska ha samma möjligheter, oavsett kön och såg då inte anledningen till att använda sig av begreppet *hen*. Medan de pedagoger som ställde sig positiva till användningen av begreppet *hen* var mer insatt i dess innebörd.

Därefter kommer resultatet om *könsidentitet* som visade att åtta pedagogerna enade om att barnen skapar sin *könsidentitet* i de sociala miljöerna och genom samhället. Två pedagoger beskriver att barnen inte blir påverkade i sin *könsidentitet* i förskolan, däremot var det åtta pedagoger som lyfte att förskolan påverkar könskapandet på något sätt hos barnen. Där det var delade meningar så var det angående födseln där sex pedagoger ansåg att lite av *könsidentiteten* var genetisk och skapta redan vid födseln.

Slutligen gav resultatet om *genus*frågorna liknande resultat. Då pedagogerna även här har olika tankar och uppfattningar om begreppet. Komplexiteten i svarsresultatet och även i analysarbetet, var att pedagogernas olika uppfattningar och tankar gav oss svar som var vida om de olika begreppen. Därmed fick vi inte alltid ett specifikt svar på en fråga, utan svaret kunde återkomma i andra frågor om andra begrepp.

Pedagogerna lyfte fram att de flesta barnen skapar sina *könsidentiteter* efter förväntningarna av könen. Begreppet *hen* kan vi genom resultatet lyfta fram att det är ett bra komplement till pronomen *hon* och *han* i förskolor. Begreppet *hen* kan med fördel användas i situationer där könet inte känt eller där könet inte är viktigt i sammanhanget. Ett exempel på detta är när vi inte vet könet på ett djur eller en människa, att vi inte använder oss av det manliga pronomenet ”*han*”. Begreppet *hen* är då funktionellt och användbart, däremot är det inte helt accepterat fullt ut att användas i alla förskolorna.

Diskussion

Här kommer resultatet kopplas samman med relevant forskning och teorier. I diskussionsdelen kommer även våra egna slutsatser och reflektioner tas upp utifrån resultatet. Problematik kommer att lyftas om begreppen samt likheter och olikheter.

Hen

Resultatet av begreppet hen är i förskolorna fortfarande något som är negativt och begreppet är svårt att identifiera sig med. Det som kan vara positivt med begreppet är när könet på någon inte är uppenbart och i olika texter.

Det är endast ett fåtal av pedagogerna i vår undersökning som arbetar aktivt med begreppet hen. En situation där hen kan fungera bra är när pedagoger använder sig av begreppet för att dem vill skapa könsöverskridande lekar och miljöer för barnen. Det kan vara för att barnen skall få möjligheter till att få utvecklas till egna utforskande individer, utan att ha samhällets förväntningar av hur könen skall vara (Svaleryd 2005, s.205). Sandström (2013) belyser en problematik som kan uppstå bland pedagoger i förskolan. Problematiken är när en del pedagoger inte har genuspedagogiksglasögonen på sig och är inte medvetna om sitt bemötande och förhållningssätt mot barnen. De pedagogerna kan då ha för lite kunskaper om genuspedagogiken. Konsekvenserna kan då bli att pedagoger agerar automatiskt mot barnen utan att lägga några värderingar om sitt handlande.

Könsidentitet

Resultatet påvisade att de flesta pedagogerna ansåg att det är samhället och den sociala miljön som påverkar barnen i deras skapande av könsidentiteter. Vygotskij (1995, s.20) betonar att det är genom sociala miljöer som barnen skapar sina könsidentiteter. Barn lär genom samspel och att se och höra olika företeelser då barnen härmar och tar efter, för att bilda och skapa sin könsidentitet. En av pedagogerna beskrev att könsidentiteterna kan påverkas av föreställningarna av könen i samhället som även Vygotskij (1995, s.20) har beskrivit. Hellman (2010, s.44) beskriver att barn formar sin könsidentitet genom att de finner förebilder att efterlikna. På så vis kan barnen utforska och pröva på olika roller i rollerkar för att hitta sin egen könsidentitet. Problematiken i könsskapandet lyfter Tallberg Broman (2010, s.35-36) då könsidentiteter skapas i samhället, kulturen och i dem relationer vi lever i. I ett mångkulturellt samhälle finns det många människor som i sitt könsskapande upplever inre konflikter, då traditionen säger en sak och samhället en annan. Könsidentiteter är starkt rotade i oss och utspelar sig i våra handlingar och åsikter enligt Tallberg Broman (2002, s.26).

Resultatet visade även att några pedagoger menade att könsidentiteter är medfött och medför vissa genetiska drag. Davies (2008, s.25) upplyser den senaste biologiska forskningen att de traditionella könsrollerna och könsmönstren ger en ökning av hormoner hos dem respektive könen. Davies (2003, s.17) lyfter även att det finns biologiska skillnader mellan könen, de roller som barn provar på för att skapa sina könsidentiteter blir en fasad över det biologiska könet. Han menar på att det finns en missuppfattning om hur barnen skapar sina könsidentiteter, då skapande endast ses som socialt betingat. En av respondenterna besvarade frågan om könsidentiteter är medfödd så här ”Ja, jag tror att man föds opåverkad men visst man har vissa genetiska grejer. Men det är ändå omgivningen man växer upp i som präglar väldigt mycket till den man blir”. Det som glöms bort enligt Davies (2003, s.17) är att det

finns biologiska skillnader mellan könen från födseln, som påverkar barnen i deras skapande av könsidentiteter.

Resultatet visade även att pedagogerna tycker att könsidentiteter är påverkningsbara. Sandström (2013) beskriver en forskning som påvisar att då pedagoger uppmuntrar barn till könsöverskridande lekar så ökar deras könsskapande. Barn utvecklar sin könsidentitet genom att de i könsöverskridande lekar får nya möjligheter och på så vis nya kunskaper.

Genus

Genom resultatet kan det utläsas att pedagogerna har olika uppfattningar och tankar om vad genus är. Hedlin (2006, s.42-43) lyfter att begreppet genus missuppfattas i olika sammanhang på grund av genusbegreppet kopplas ihop med det biologiska könet, som barnen föds till. Genusbegreppet byts ut till könsbegreppet som då ändrar innebörd till att stå för det manliga och kvinnliga könet. Genus är enligt Hedlin (2006, s.42-43) förväntningar som är skapta genom samhället, kulturen och historiska perspektiv som formar dem olika könen. Genom de förväntningar som människor har så skapas det stereotypiska förväntningar av könen. Dessa stereotyper av könen symboliserar hela det manliga och kvinnliga könet, vilket leder till den konflikt som kan uppstå då genus kopplas ihop med det biologiska könet enligt Hedlin (2006, s. 42-43). Några av respondenterna beskrev att barnen får med sig värderingar om hur saker och ting skall vara hemifrån. Resultatet påvisade att vissa pedagoger ansåg att genus har med det biologiska könet att göra medan andra pedagoger ansåg att genus handlar om sociala könsroller. Pedagoger kan redan i tidiga åldrar påverka barnens utveckling. Pedagogers syfte i förskolorna är bland annat att lyfta barnen så att de kan utveckla nya tankar genom könsöverskridande miljöer och lekar. Barnen bör inte begränsas i förskolan av de förväntningar samhället har av könen, genom att barnen följer traditionella könsmönster och könsroller (Svaleryd 2005, s.205). Förskolan skall motarbeta traditionella könsmönster och könsroller för att barnen inte skall bli begränsade i sin utveckling (Lpfö 98 rev.2010).

Ambjörnsson (2011,s.32-33) beskriver att det finns olika förväntningar på könen i samhället. Den skillnad som finns om könen är att det manliga könet ses som en norm medan det kvinnliga könet ses som mindre jämställt. Hedlin (2006, s.7) beskriver om att dessa förväntningar påverkar och värderar könen. Hon belyser vidare att förväntningarna av könen förvandlas till jämställdhetsfrågor. Hon beskriver att ingen människas personlighet skall behöva förändras genom förväntningarna utan det är jämställdheten mellan könen som skall förbättras. Enligt Hedlin (2006, s.7) så är det viktigt att arbeta med jämställdheten även i förskolan för att inte uppmuntra samhällets förväntningar av könen. Svaleryd (2005, s.205) beskriver att det är de traditionella könsmönstren och könsroller pedagoger bör motarbet som har skapats genom samhällets, kulturen och historiens förväntningar av könen. Pedagoger bör involvera sitt arbetslag med att ha kontinuerligt samtal för att bli medvetna om sitt förhållningssätt och bemötande. Pedagogerna kan då bli medvetna om jämställdhetsarbetet och hur de skall bemöta barnen och ge dem utrymme för att utvecklas. Gens (2002, s.7) lyfter vikten av att barn lär genom samspel och det är så vi utvecklas. Barn behöver då medvetna vuxna runt omkring sig som kan påverka barnen till nya värderingar om förväntningarna. För att kunna göra detta beskriver Svaleryd (2005, s.205) att pedagoger bör ge barnen möjligheter, så att de genom olika könsöverskridande lekar och miljöer kan utvecklas bort från dem förväntningar som finns av könen.

I analysarbetet framstod det att frågan om genus förstärks i deras verksamhet var svår att svara på för pedagogerna. Det som åskådliggjordes i analysen var att de försökte att vinkla

frågan till om deras genusarbete förstärktes i deras verksamhet. Sandström (2013) upplyser att genuspedagogiken i förskolorna kan tolkas och hanteras på olika sätt av pedagoger. Den skillnad som görs av pedagoger är då att deras agerande och åsikter om kön kan påverka barnen. Hon fortsätter beskriva att när pedagoger är omedvetna om sitt handlande och förhållningssätt, kan det bero på att de har bristande kunskaper inom genuspedagogiken. Konsekvensen blir att pedagoger kan agera automatiskt i bemötandet av barnen och gör skillnader mellan deras kön.

Begreppens koppling

I studien har vi undersökt hur verksamma pedagoger uppfattar och förhåller sig till begreppen *hen*, *könsidentitet* och *genus* i förskolan. Vi ville även undersöka hur begreppen, *könsidentitet* och *genus* hör ihop med *hen* utifrån analysarbetet av resultatet.

Det vi genom resultatet och analysen har kommit fram till är hur pedagogerna uppfattar och förhåller sig till begreppen *hen*, *könsidentiteter* och *genus*. Då återstår frågan om hur *könsidentitet* och *genus* hör ihop med begreppet *hen*. Det vi kan se genom analysen och resultatet är att dessa tre begrepp har en gemensam nämnare. Den gemensamma nämnaren är jämställdhet. Jämställdhet kopplades ihop med dem tre begreppen då vi drar en parallell mellan de förväntningar samhället har av könen och jämställdheten. I resultatet visade det sig att alla respondenter ansåg att det är i de sociala och samhälliga förväntningar som barnen skapar sina *könsidentiteter* genom och inte genom det biologiska. Det som skiljde sig på svaren från respondenterna var att några av respondenterna ansåg att *könsidentiteten* är medfödd och ligger i generna hos barnen då de föds. En respondent formulerade att ”Jag tror att lite *identitet* ligger i generna. Att det är lite granna medfött. Men sen påverkar vi såklart sen också. Det gör vi ju. Vi köper in traktorer till pojkarna”. Davies (2008, s.25) lyfter fram med sin teori att kön är biologisk och påverkas genom de förväntningar samhället har av könen. Barn lever upp till de olika roller som finns av könen, han menar då att rollerna byggs upp över det som redan finns biologiskt hos barnen. Den andra teorin som betonas av Vygotskij (1995, s.20) är att det är genom de sociala samspel med andra människor som barn utvecklar sin *könsidentitet*. Deras teorier om det biologiska, samhälliga roller och förväntningar som barnen skapar sina *könsidentiteter* genom, i detta finns det redan en jämställdhet som gör skillnad på könen. Jämställdheten skiljer sig mellan könen som Ambjörnsson (2011, s.32-33) beskriver, då det manliga könet ses som en norm i samhället medan det kvinnliga könet ses som mindre jämställt.

I resultatet kunde vi även se jämställdhetspåverkan i respondenternas svar om *genus* då ett antal respondenter tyckte att *genus* hade med *kön*, pojkar och flickor att göra. Det vill säga det biologiska könet en individ föds till. En pedagog beskrev följande att barn föds till sitt kön och att pojkar skall få vara pojkar och flickor skall få vara flickor. Även i respondenternas svar angående *genus* så genomsyrar de samhälliga förväntningarna. Andra respondenter belyste att de anser att *genus* har med motverkan av traditionella könsmonster, könroller och förväntningar med att särskilja könen att göra. Det handlar även om jämställdhet, normkritik och om antidiskriminering. Hedlin (2006, s. 43) beskriver att *genus* är de förväntningar som är skapta av samhällets sociala, kulturella och historiska perspektiv som formar könen. Svaleryd (2005, s.205) betonar att jämställdhetsarbetet i samhället handlar om att motarbeta de förväntningar som finns om det manliga och kvinnliga könet. Genom människors traditioner och historia så har det i samhället bildats förväntningar som måste förändras. Jämställdhetsarbetet handlar inte om att förändra någon person eller kön, utan att ändra på

förväntningarna om vad som är ”rätt och riktigt” för de respektive könen. Det vill säga att vare sig personen är man eller kvinna skall de ha samma rätt och chans till att få skapa samma möjligheter (Svaleryd 2005, s.205). Hedlin (2006, s.46-47) beskriver att pedagoger kan vara formade av de förväntningar som finns och gör då lätt misstag i verksamheterna. Pedagogerna är då inte medvetna om att de inte behandlar barnen jämställt, vilket då medför att förväntningarna förs vidare till barnen Hedlin (2006, s.46-47).

Slutligen så belystes även jämställdheten i begreppet *hen* då användningen av begreppet var åt både det positiva och negativa. En respondent uttryckte att ett barn skulle kunna känna sig kränkt vid användningen av *hen*. De respondenter som ställde sig positiva till begreppet *hen* ansåg att *hen* var en bra tillökning till pronomen *han* och *hon*. Situationer som *hen* skulle användas i var bland annat i sånger och texter, då jämställdheten skulle kunna neutraliseras. Analysen visar att respondenterna återkommande, likaväl som i de andra begreppen ger svar i samband med jämställdhet. Några av respondenterna uttryckte sig att barn kan känna sig kränkta av att bli kallade *hen*. Återigen speglar jämställdheten med sin närvaro i dem svar som getts av respondenterna. Medan en annan respondent som ställde sig positiv till begreppet, uttryckte att begreppet kom till Sverige och tillförde då ett tredje pronomen till *henne* eller *honom* genom ett könsneutraliserat pronomen *hen*. Med det tredje pronomenet kan pedagogerna tillåta barnen att testa på olika roller utan de köns kategorier yrket tillhör. Barnen kan då med könsöverskridande lekar och miljöer utforska och utvecklas, i ett mer jämställt klimat.

Metod diskussion

I studien har det används en kvalitativ metod med intervju som redskap samt fenomenografi som ansats i resultatet. Nu när studien är genomförd så är vi nöjda med användningen av en kvalitativ metod. Den kvalitativa metoden gav oss utrymme att förklara respondenternas svar och uppfattningar om de olika begreppen i en löpande text. I en kvantitativ metod hade vi fått använda oss av olika tabeller och siffror, vilket vi anser hade försvårat möjligheten för oss att besvara vårt syfte. Då vårt syfte har varit att undersöka hur verksamma pedagoger uppfattar och förhåller sig till begreppen *hen*, *könsidentitet* och *genus* i förskolan. Följande frågeställningar har ställts,

1. Vad uppfattar pedagogerna och hur används begreppet *hen*?
2. Vad uppfattar pedagogerna och hur används begreppet *könsidentitet*?
3. Vad uppfattar pedagogerna och hur används begreppet *genus*?

Intervjuerna har varit funktionella till vår studie då intresset har legat i att få reda på pedagogernas uppfattningar och användningar av dem olika begreppen. Det vi har uppmärksammat i efterhand är att begreppen är väldigt stora och breda, vilket försvårade analysen då respondenternas svar i vissa fall var lika stora och breda som begreppen.

Fenomenografi var rätt ansats för oss i analysen och resultatet, då ansatsen underlättade för oss att hitta gemensamma nämnare till respondenternas uppfattningar om begreppen. Senare uppkom underkategorier i de olika fenomenen vad och hur.

Fortsatt forskning

I en vidare forskning så skulle vi i vårt syfte lägga till att undersöka hur pedagoger arbetar för att förändra de förväntningar som finns av könen. Syftet skulle även vara att undersöka hur pedagoger arbetar med jämställdheten mellan könen och hur de uppfattar jämställdhet. Vilket enligt Hedlin (2006, s.7) går ner i åldrarna och in i förskolans värld där jämställdhetsarbetet är en stor del av verksamheten. Pedagogers arbete är att lyfta barnen så att de kan utvecklas inom olika områden, med nya tankar genom könsöverskridande lekar och miljöer. Barnen bör inte utvecklas genom de samhälliga förväntningarna av könen, som begränsar hur könen förväntas att vara (Svaleryd 2005, s.205). I Lpfö(98 rev.2010) beskrivs det att pedagoger skall arbeta motarbeta de traditionella könsroller och könsroller som finns. Med inriktning på den medvetenheten som finns idag om genus och kön, som pedagoger fått genom utbildning, forskningar och styrdokument som upplyser pedagogerna att arbeta emot traditionella förväntningar. För att kunna göra detta så skulle vi även använda oss av en kvantitativ metod för att kunna observera pedagogerna i deras arbete och förhållningssätt mot förväntningarna. Då genus är ett stort och brett ämne så har de andra två begreppen, hen och könsidentiteter kommit i skym undan. För att få ut mer av varje begrepp så skulle vi ha delat upp begreppen och specificera områdena, för att undvika den bredd som finns i begreppen och speciellt i begreppet genus.

Didaktiska konsekvenser

Genom analysen har vi kommit fram till att respondenterna har en bra uppfattning om vad begreppen hen och könsidentiteter innebär och betyder. Där det har uppstått skillnader i analysen är exempelvis frågan om hur könsidentiteter skapas, genom det biologiska eller genom sociala samspel. Ett annat exempel är om begreppet hen är ett bra eller dåligt begrepp att använda sig av. Det är i begreppet genus som problematik lätt uppstår, där vi genom analysen har kommit fram till att respondenterna har delade meningar om begreppets innebörd. Några pedagoger anser att genus står för kön och andra pedagoger anser att genus är om sociala könsroller. Problematiken i begreppet genus är att ingen av respondenterna har fel i sina svar, då begreppet genus är ett brett ämne och innefattar många olika kategorier. Vi tror att begreppet genus i ett arbetslag kan ge upphov till delade meningar och därmed bli ett begrepp som misstolkas, därför är det viktigt att lyfta varje pedagogs förförståelse till vad genus står för. För att tillslut kunna komma fram till vad som skall diskuteras så att genusediskussionen inte börjar handla om andra ting än vad som skall behandlas. Vi tror att genom att diskutera, läsa aktuell litteratur och forskning kan bidra till att pedagoger får ett bättre förhållningssätt mot barnen om arbetslaget är enat. Problematiken uppstår då dessa förväntningar är så starkt rotade i vissa pedagoger och tas med in i förskolan, där en skillnad görs mellan flickor och pojkar. Vilket det även finns ny forskning som belyser att samhällets förväntningar förs vidare (Hedlin 2006, s 57.). Därför tror vi att genusediskussionen är viktigt att ha återkommande diskussioner om hur vi som ett arbetslag tänker och ser på genus. Det finns många pedagoger som är medvetna om förväntningarna i samhället och försöker då motarbeta den i verksamheterna, för att barnen skall få fler möjligheter att utforska sina förmågor. När nya kunskaper angående genus ökar hos pedagogerna i förskolan, kan de uppmärksamma de skillnader de gjort på grund av barnens kön och därmed förändra sitt förhållningssätt. Det finns ett bra ordspråk som säger, *att barn gör inte det vi säger till dem. Barn gör så som vi vuxna gör.* Dessa ord är tänkbara för pedagoger i förskolan som aktivt måste arbeta med sitt förhållningssätt. Som pedagog blir man aldrig fullärd, utan kan alltid utveckla sitt förhållningssätt. I förskolan är arbetslaget viktigt och skall vara enade i dessa

stora frågor. I Lpfö98 (rev.2010) beskrivs det att förskolan skall motarbeta dem traditionella könsrollerna och könsmönstren. Men hur skall pedagoger lyckas med det, är det så enkelt som att låta pojkar ha klänning och låta flickor leka med bilar? Givetvis inte, genusarbetet i förskolan är näst intill lika stort som innebörden av begreppet genus. Den viktigaste uppgiften i genusarbetet på förskolor är att inte begränsa barnen utan att låta dem utvecklas och utforska nya arenor och roller i samspel med andra barn och vuxna.

I den kommande yrkesrollen måste vi noggrant följa läroplanen och hålla oss aktivt upplysta om vad forskning, litteratur och arbetslaget har för ståndpunkter inom genus, könsidentiteter, hen och jämställdhet. Det egna förhållningssättet är viktigt att få en insyn och förståelse i, så att vi kan bli självmedvetna på våra positiva och negativa sidor. För att kunna förändra, förbättra och utveckla oss själv, för att vi kan bli bättre och få nya kunskaper som hjälper i det pedagogiska arbetet. Vilket det bland annat kan bli i det pedagogiska samtalet, som kan bli ett hjälpmedel för att arbetslaget skall bli enade om de olika ståndpunkter som finns i verksamheten. I det kommande yrket är det även viktigt att ställa sig kritisk till ny information och fundera på hur informationen kan kopplas till läroplanen och för vem den riktar sig till.

Vi har i studien beskrivit olika stereotyper av vad som är manligt och kvinnligt samt vad som är biologiskt och inte. Vi tycker att pedagoger skall försöka ge barnen dem bästa möjligheterna till att få pröva på det mesta utan att se till vilket kön barnen har, vilket kanske är lättare sagt än gjort. Det flesta pedagoger och även vi själva är redan färgade av samhällets förväntningar och vad som är rätt och riktigt. Efter denna studie har vi fått en bättre helhetssyn på vad genus och jämställdhet kan vara och står för. Därför har genusdiskussionen gett oss en annan förståelse för vad vi bör arbeta för i förskolan så att inte stereotypiska förväntningar förs vidare. Det vi ställer oss frågande till är om samhället med all den genusforskning som görs och gjorts om hur pedagoger bör arbeta med barnen, kommer att bryta och vända de förväntningar som finns idag till en helt annan. Det finns styrdokument som beskriver att vi skall motarbeta vissa traditionella stereotyper, men vem påstår att den nya stereotypen eller förväntningar som vi pedagoger arbetar för kommer att bli rätt eller riktig? Därför behövs fortsatt forskning om detta område som går både djupare och bredare än vad vi kunnat göra i vår studie, för vi har bara skrapat lite på ytan på ett stort och intressant ämne.

Tack

Vi vill tacka alla de pedagoger som vi har intervjuat för utan er medverkan hade vår studie inte blivit av, samt era kollegor som gav oss tid för att kunna intervju just dig. Vår handledare vill vi också tacka som har gett oss råd till positiva förändringar i vår text, för att den skulle bli så bra som möjligt. Vi vill även tacka våra män då de har fått stå ut med två mycket upptagna individer som har skrivit c-uppsats. Tack för ert tålamod och för den förståelsen ni har gett oss.

Nu är vi nästan färdiga med examensarbetet och snart utbildningen, så börjar en ny utmaning och ett nytt äventyr för oss där vi kommer att utöva vår nya yrkesroll. Med några rader från Gandhi¹ som ger oss en tanke om den komplexitet som finns inom de olika ämnen vi tar upp och som formar oss till den person vi blir, vill vi avsluta denna studie.

Din tro formar dina tankar
Dina tankar formar dina ord
Dina ord formar dina handlingar
Dina handlingar formar dina vanor
Dina vanor formar dina värden
Dina värden formar din framtid

Mahatma Gandhi

¹ Mahatma Gandhi - CITAT & ORDSPRÅK . <http://citats-och-ordsprak.se> [2014-04-16]

Referens

Ambjörnsson, Fanny (2011). *Rosa: den farliga färgen*. Stockholm: Ordfront

Andersen, Vilmer och Gamdrup, Peter 1994. *Kvantitativ och kvalitativ forskning*. I Andersen, Heine (red.) (1994) *Vetenskapsteori och metodlära: introduktion*. Lund: Studentlitteratur

Arevik, Niklas. Skolverket (2012-03-28) *Vägrar vara könsneutral*.

<http://www.lararnasnyheter.se/lararnas-tidning/2012/03/28/vagr-ar-va-ko-ns-neutral> [2014-04-03]

Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter. (2009). Stockholm: UNICEF Sverige

<http://unicef.se/barnkonventionen> [2014-04-0]

Björkdahl - Ordell, Susanne (2007). *Etik*. I Dimenäs, Jörgen (red.). *Lära till lärare: att utveckla läraryrket - vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Björkdahl - Ordell, Susanne (2007). *Forskningsetiska principer från Vetenskapsrådet*. I Dimenäs, Jörgen (red.). *Lära till lärare: att utveckla läraryrket - vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Cederskog, Georg 2012-09-15

<http://www.dn.se/kultur-noje/det-lilla-ordet-med-den-stora-laddningen/> [2014-04-28]

Davies, Bronwyn (2003). *Hur flickor och pojkar gör kön*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Dovermark, Marianne (2010). *Etnografi som forskningsansats*. I Dimenäs, Jörgen (red.). *Lära till lärare: att utveckla läraryrket - vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Eidevald, Christian (2011). *"Anna bråkar!": att göra jämställdhet i förskolan*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Fejes, Andreas och Thornberg, Robert (2009). *Kvalitativ forskning och kvalitativ analys*. I Fejas, Andreas och Thornberg, Robert (red). *Handbok i kvalitativ analys*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. (2002).

Stockholm: Vetenskapsrådet

http://www.cm.se/webbshop_vr/pdf/etikreglerhs.pdf [2014-03-31]

Gannerud, Eva (2001). *Lärares liv och arbete i ett genusperspektiv*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Gens, Ingemar (2002). *Från vagga till identitet: hur flickor blir kvinnor och pojkar blir män : [teorin bakom pedagogiken på förskolorna Björntomten och Tittmyran]*. 2. uppl. Jönköping: Seminarium

Hedlin, Maria (2006). *Jämställdhet, en del av skolans värdegrund*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Hellman, Anette (2010). *Kan Batman vara rosa?: förhandlingar om pojkighet och normalitet på en förskola*. Diss. Göteborg : Göteborgs universitet, 2010

Kihlström, Sonja (2006). Fenomenografi. I Dimenäs, Jörgen (red.). *Lära till lärare: att utveckla läraryrket – vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. 1. Uppl. Stockholm: Liber

Kihlström, Sonja (2006). Intervju som redskap. I Dimenäs, Jörgen (red.). *Lära till lärare: att utveckla läraryrket – vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. 1. Uppl. Stockholm: Liber

Kihlström, Sonja (2006). Utgångspunkter inför att planera en undersökning. I Dimenäs, Jörgen (red.). *Lära till lärare: att utveckla läraryrket – vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. 1. Uppl. Stockholm: Liber

Läroplan för förskolan Lpfö 98. [Ny, rev. Utg.] (2010). Stockholm: Skolverket

Malmqvist, Johan 2007. Analys utifrån redskapen. I Dimenäs, Jörgen (red.). *Lära till lärare: att utveckla läraryrket – vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. 1. Uppl. Stockholm: Liber

Nationalencyklopedin 2014.
<http://www.ne.se/k%C3%B6n> [2014-04-01]

Nationalencyklopedin 2014.
<http://www.ne.se/hen/1826342> [2014-04-01]

Nationalencyklopedin 2014.
<http://www.ne.se/lang/k%C3%B6nsroll/235811>[2014-04-01]

Nordberg, Marie & Baagøe Nielsen, Steen (2005). Det hotande och lockande feminina – om pojkar, femininitet och genuspedagogik. I *Manlighet i fokus: en bok om manliga pedagoger, pojkar och maskulinitetsskapande i förskola och skola*. 1. uppl. Stockholm: Liber

RFSL
<http://www.rfsl.se/?p=623> [2014-04-03]

Sandström, Margareta (2013) Working with gender pedagogics at 14 Swedish preschools. I *Journal of Early Childhood Research June 2013 vol. 11 no. 2 123-132*.
<http://ecr.sagepub.com/content/11/2/123.short?rss=1&ssource=mfr> [2014-04-28]

Skolverket (2002 · 9597). Könsmönster i förändring ?- en kunskapsöversikt om unga i skolan. Stockholm: Skolverket.
<http://www.skolverket.se/publikationer?id=919> [2014-04-01]

SOU 2006:75 Jämställdhet i förskolan – Om betydelsen om jämställdhet och genus i förskolans pedagogiska arbete. Slutbetänkande av Delegationen för jämställdhet i förskolan. Stockholm: Regeringskansliet
<http://jamda.ub.gu.se/handle/1/573> [2014-04-02]

Stockholms stad 2014-03-25

<http://www.sodermalmsforskolor.se/nicolaigarden/extern/genuslathund.htm>

[2014-03-31]

Stockholms stad 2014-03-25

<http://www.sodermalmsforskolor.se/nicolaigarden/extern/hbt-certifiering.htm>

[2014-03-31]

Svaleryd, Kajsa (2005). *Genuspedagogik. I Manlighet i fokus: en bok om manliga pedagoger, pojkar och maskulinitetsskapande i förskola och skola*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Tallberg Broman, Ingegerd (2002). *Pedagogiskt arbete och kön: med historiska och nutida exempel*. Lund: Studentlitteratur

Vygotskij, Lev Semenovič (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos

Bilaga 1

Missivbrev VT-2014

Hej!

Vi är två studenter från Högskolan i Borås som går sista terminen av vår utbildning till förskollärare. Det är nu vi skall börja skriva vårt examensarbete vilket är en C-uppsats. Ämnet vi har valt att undersöka är *könsidentitet, genus* och *hen*.

Syftet med undersökningen är att försöka finna ut hur pedagoger uppfattar, tänker om och hur de beskriver begreppen. För att ta reda på detta har vi valt att intervjua flera verksamma pedagoger på olika förskolor. För att vi skall kunna få en trovärdig undersökning och ett intressant resultat, önskar vi att ni pedagoger med era kunskaper och erfarenheter vill ta er tid för en intervju. Tiden för intervjun tar ca 30 min och det är 17 st. frågor, förhoppningsvis får vi en intressant slutdiskussion som är givande för båda parter.

Vid intervjun tar vi hänsyn till Vetenskapsrådet forskningsetiska principer. Det betyder att ni kan avbryta intervjun när ni vill då det är frivilligt att vara med. Undersökningen är konfidentiell och alla resultat vi kommer fram till är endast för denna undersökning, alltså till vårt examensarbete. Det kommer inte finnas kvar något material/inspelningar som kan härleda till just er när vi är klara.

Skulle ni ha några funderingar och frågor innan intervjun, är ni välkomna att höra av er till oss.

Läs mer om Vetenskapsrådets forskningsetiska principer 2012
Tillgängligt: www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf

Mvh Lena och Charlotte

Lena Martinelle s110052@student.hb.se

Charlotte Modig s110052@student.hb.se

Bilaga 2

Intervjufrågor

Könsidentitet, genus, hen och pedagogernas uppfattning och tankar

1. Har du någon utbildning, vilken?
2. Är du under 40år eller över?
3. Hur länge har du arbetat inom barnomsorgen?
4. Hur länge har du varit verksam på denna avdelning du är på nu?
5. Hen är ett begrepp som det har diskuterats mycket omkring och där ibland olika medier. Vad anser du om begreppet hen?
6. Har du i verksamheten haft diskussioner om begreppet hen?
7. Vad innebär begreppet genus för dig?
8. Har du i verksamheten nyligen fått någon fortbildning angående genusarbetet i din verksamhet?
9. Är genus något som är viktigt att tänka på i en barngrupp?
10. Tror du att er verksamhet bidrar till att genus förstärks?
11. Tror du att barnen skapar sin egen könsidentitet?
12. Tror du att en könsidentitet är påverkingsbar under barndomen?
13. I vilka olika sammanhang och situationer skulle du finna att begreppet hen skulle passa in i din verksamhet?
14. Är hen ett begrepp som du skulle vilja arbeta med?
15. Hur tror du att begreppet hen skulle påverka barnen om det användes frekvent i förskolan?
16. Har du fått några nya tankar och idéer efter intervjun som du inte hade innan?
17. Är det något du vill tillägga som ännu inte har framkommit?